

Agata Kolasa-Skiba

Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu
wmaga@poczta.fm <https://orcid.org/0000-0002-4801-3826>

Agnieszka Szkoła

Miejskie Przedszkole im. Jana Brzechwy w Jarosławiu
iness229@interia.pl <https://orcid.org/0009-0001-5417-7747>

UKRAIŃSKIE DZIECI W POLSKICH SZKOŁACH I PRZEDSZKOLACH – WYZWANIA EDUKACYJNE

UKRAINIAN CHILDREN IN POLISH SCHOOLS AND KINDERGARTENS – EDUCATIONAL CHALLENGES

Abstrakt: Ze względu na ciągły napływ ludności z Ukrainy do Polski i związane z tym przyjmowanie ukraińskich dzieci do polskich szkół i placówek, Ministerstwo Edukacji i Nauki ciągle zbiera informacje dotyczące działań, jakie powinni podejmować rodzice, nauczyciele i dyrektorzy, by udzielać odpowiedniego wsparcia dzieciom przybywającym z terenów ogarniętych wojną. Kształcenie i wychowanie dzieci i młodzieży z Ukrainy zorganizowane jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, która reguluje szczególne zasady zalegalizowania ich pobytu oraz określa uprawnienia, które przysługują uchodźcom.

Słowa kluczowe: kształcenie, wychowanie, pomoc, wsparcie, dzieci z Ukrainy

Abstract: Due to the continuous influx of people from Ukraine to Poland and the related admission of Ukrainian children to Polish schools and institutions,

the Ministry of Education and Science is constantly collecting information on the actions that should be taken by parents, teachers and principals to provide adequate support to children coming from areas affected by war. The education and upbringing of children and youth from Ukraine is organized on the basis of the provisions of the Act of March 12, 2022 on assistance to Ukrainian citizens in connection with the armed conflict in the territory of this country, which regulates the specific rules for legalizing their stay and defines the rights that refugees are entitled to.

Keywords: education, upbringing, help, support, children from Ukraine

Krótką historia Ukrainy

Naród i język ukraiński należą do rodziny narodów i języków słowiańskich – oznacza to, że w dość nieodległej przeszłości (ok. 1000 lat temu) wszystkie plemiona słowiańskie zamieszkujące obszary Europy Wschodniej (dzisiejsi Białorusini, Rosjanie, Ukraińcy i in.) i Centralnej (Czesi, Polacy, Kaszubi, Ślązacy, Serbowie Łużyccy i in.) i Południowej (Bośniacy, Słoweńcy, Serbowie, Chorwaci, Macedończycy i in.) posługiwały się tym samym językiem i należały do tego samego kręgu kulturowego.

Polacy często kojarzą Ukrainę z krajem, który ma mniej bogatą przeszłość. Prawda jest jednak inna. W czasach wczesnego średniowiecza, Kijów był drugim – po Paryżu – największym miastem Europy. Ze względu na silny wpływ kultury skandynawskiej od północy oraz arabskiej i bizantyjskiej od południa, państwo, które dało początek Ukrainie, było bardziej rozwinięte cywilizacyjnie niż ówczesne ziemie polskie, czyli Wielkopolska, nie wspominając o Mazowszu, Pomorzu czy wschodniej Małopolsce.

Rosja w dzisiejszym rozumieniu tego słowa nie istniała – dopiero wyłaniało się na północ od Kijowa małe państewko, które później nazwano Księstwem Moskiewskim. Z niego później wyrosło mocarstwo, jakie znamy dzisiaj. Pamięć o wielowiekowej tradycji Ukrainy jako samodzielnego bytu państwowego powinna być znana wszystkim, a zwłaszcza tym, którzy sądzą, że Polska jest w jakimś stopniu bardziej zaawansowana cywilizacyjnie niż Ukraina. Fakty historyczne temu przeczą. Wiedza o historii Ukrainy i dumie narodowej Ukraińców powinna towarzyszyć też polskim nauczycielom pracującym z uczniami z Ukrainy. Pamięć o wspólnej przeszłości jest silniej utrwalona u Ukraińców niż Polaków, którzy bardziej identyfikują się z cywilizacją zachodnią. Niestety

Rosja pod pretekstem jednoczenia narodów słowiańskich (tzw. panslawizmu) próbowała z większym lub mniejszym skutkiem przez ostatnie kilkaset lat podbijać swoich sąsiadów. Idea „jednoczenia braci Słowian” jest również obecna w aktualnej retoryce Kremla.

Na animacji dostępnej pod linkiem: <https://www.youtube.com/watch?v=Vj-1sjNhF92A> można zobaczyć, jak zmieniały się granice państwa zwanego Rusią Kijowską. Widzimy tutaj, że kraj ten rozwijał się od strony północnej, ponieważ założycielami pierwszej dynastii władców Ukrainy byli wikingowie, którzy handlowali ze światem arabskim, a Ukraina była najkrótszym połączeniem pomiędzy Skandynawią a basenem Morza Czarnego. Nie należy ulegać propagandzie Rosji, która twierdzi, że Ukraina nie ma żadnej autonomicznej przeszłości. Jest wręcz odwrotnie: to współczesna Rosja jest „młodszą siostrą” Ukrainy.

Chrześcijaństwo trafiło na ziemię współczesnej Ukrainy wcale nie później niż na ziemię Polan. Ważnym momentem w historii obu państw był rok 1054, gdy nastąpiła schizma wschodnia. Wówczas to od Kościoła katolickiego odłączył się odłam wschodni (dziś nazywamy ten Kościół kościołem prawosławnym). Od tego czasu obserwujemy pojawianie się rosnących różnic kulturowych wynikających z różnych obrządków.

Dla zdecydowanej większości Ukraińców stolicą chrześcijaństwa nie jest Rzym, lecz dawny Konstantynopol – obecnie Stambuł w Turcji. Oznacza to w praktyce, że papież nie jest dla nich autorytetem religijnym w takim rozumieniu jak dla katolików, co wynika ze struktury Kościoła prawosławnego.

Rosja w ramach swoich imperialnych ambicji od wielu wieków stara się, aby Moskwa stała się tzw. Trzecim Rzymem. Imperialistyczne myślenie Rosjan rozciąga się więc również na obszary religijne. Dopiero kilka lat temu Ukraińcom udało się wyzwolić od podległości swojego kościoła wobec metropolity moskiewskiego. Obecnie Kościół ukraiński podlega bezpośrednio w ramach hierarchii kościelnej – pod Stambuł (co wywołało oczywiście wielkie niezadowolenie w Moskwie).

Należy być wyczulonym na różnice w obrządku religijnym Kościoła katolickiego i prawosławnego. Polscy nauczyciele absolutnie nie powinni ulegać pokusie nawracania dzieci z Ukrainy na katolicyzm.

Potęźnym ciosem dla Ukrainy był najazd Mongołów w XIII w. Wtedy utracili oni zdolność do rozwoju własnego autonomicznego bytu. Sąsiadujące z Ukrainą I Rzeczpospolita oraz Wielkie Księstwo Moskiewskie zaczęły sukcesywnie opanowywać ziemię ukraińskie.

Warto pamiętać, że Ukraina stała się częścią I Rzeczpospolitej za pomocą pośrednika, czyli Litwy. Litwa, bojąc się potęgi Rosji, niejako przekazała Polsce ziemię ukraińskie, które wcześniej sama opanowała. W czasach, gdy ziemię ukraińskie były częścią I Rzeczpospolitej, Polacy podejmowali wysiłki, aby na-

wrócić ludność ukraińską na wiarę katolicką, co powodowało wiele konfliktów i animozji ciągnących się w zasadzie do czasów współczesnych.

Innym przejawem polonizacji zachodniej Ukrainy były procesy osadnicze. Państwo polskie, zarówno w czasach I, jak i II Rzeczypospolitej, aż do wybuchu II wojny światowej aktywnie wspierało Polaków, którzy osiedlali się na terenach współczesnej Ukrainy (w czasach I Rzeczypospolitej polska szlachta obejmująca ziemie na Ukrainie rekrutowała się głównie ze szlachty mazowieckiej). Polska ekspansja i osadnictwo na terenach Ukrainy były od wieków powodem konfliktów między tymi ludami. Warto pamiętać, że przez cały XIX w. zachodnia Ukraina była częścią monarchii Habsburgów, którzy często rozgrywali animozje pomiędzy Polakami a Ukraińcami na swoją korzyść. Zaborcy i okupanci (Niemcy, Austriacy, Rosjanie) skutecznie podsycali konflikty polsko-ukraińskie. Polscy nauczyciele powinni być wyczuleni na możliwości manipulacji i fake news mających swoje źródła i inspiracje w tych wielowiekowych konfliktach.

W czasie wojny polsko-bolszewickiej Ukraińcy w zdecydowanej większości opowiedzieli się po stronie Polski i walczyli z Rosjanami. Niestety w czasie pokoju ryskiego w 1921 r. Polska zdaniem wielu historyków zdradziła Ukrainę, oddając na rzecz Rosji znaczne tereny wschodniej Polski oraz nie obstając za utworzeniem niezależnego państwa ukraińskiego. Jest to także ważny fakt, o którym warto pamiętać, analizując historię relacji tych państw. Informacje o urazach Ukraińców wobec Polaków oczywiście błędą wobec olbrzymiej pomocy udzielanej obecnie przez Polaków, warto jednak o nich pamiętać, próbując zrozumieć postawy i nastawienie Ukraińców (Fazlagić, 2023).

Bariera językowa

Podobieństwa językowe stanowią oczywistą korzyść, jeśli chodzi o asymilację dzieci ukraińskich. Doświadczenia wielu dorosłych Ukraińców, którzy przybyli do Polski przed wojną, wskazują, że Ukrainiec/Ukraińska mogą opanować język polski nawet w ciągu 6 miesięcy, jeśli będą aktywnie doskonalili swoje umiejętności językowe. Jedną z cech języka polskiego jest dążenie do znajdowania nazw o rodzimym rodowodzie, np. „szczepionka”, „czołg”, podczas gdy w wielu językach słowiańskich, w tym w ukraińskim, znajdziemy w ich miejsce bezpośrednie zapożyczenia z języków zachodnich (ang. vaccine, tank). Cyrylica, czyli alfabet, którym posługują się nie tylko Ukraińcy, ale także Rosjanie, Białorusini, a także Serbowie, stanowi pewną barierę komunikacyjną dla Polaków (ciekawym przypadkiem jest Rumunia, która do XIX w. także posługiwała się cyrylicą, lecz przeszła na alfabet łaciński). Ukraińcy, nawet jeśli nie rozu-

mieją wszystkich polskich słów, będą lepiej rozumieli słowa pisane alfabetem łacińskim niż Polacy pisane cyrylicą.

Podobieństwa i różnice kulturowe

Żyjemy w czasach, gdy doświadczamy po raz pierwszy w historii naszego systemu edukacji masowego napływu uczniów zagranicznych do polskich szkół i placówek. Nikt nie wie, jakie będą tego konsekwencje. Możemy jedynie na podstawie wybranych fragmentów wiedzy naukowej przewidywać rozwój wypadków, lecz nie ma spójnego i całościowego zestawu zasad i wskazówek, jak postępować.

Pomimo wielu podobieństw i wspólnych korzeni historycznych istnieją pewne różnice kulturowe pomiędzy Polakami a Ukraińcami. Istnienie takich różnic jest zjawiskiem bardzo naturalnym i powszechnym. Ich lepsze zrozumienie zawsze przyczynia się do poprawy komunikacji pomiędzy i poprawia klimat współpracy. Badacz Geert Hofstede opracował metodę porównań międzykulturowych, która jest powszechnie stosowana na świecie dla opisanie specyficznych cech kultur narodowych.

Na stronie internetowej <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/> każdy bezpłatnie może dokonać porównania krajów. Aby jednak zrozumieć pokazywane na stronie informacje, należy poznać definicje 6 wymiarów kulturowych, na podstawie których wyjaśniamy różnice pomiędzy różnymi kulturami (cultural dimensions). Wymiary oznaczymy odpowiednio W1, W2, W3, W4, W5 oraz W6.

W1: Dystans do władzy (power distance) opisuje relacje pomiędzy członkami grup społecznych zajmującymi różne miejsca w hierarchii, np. przełożony-podwładny, władza-społeczeństwo, duchowny-wierny, oficer-szeregowy. W kulturach, w których dystans do władzy jest większy, relacje między przełożonym a podwładnym są bardziej formalne, dystans przejawia się nie tylko w języku, ale także w insygniach władzy, gadżetach używanych przez przełożonych, aby okazać podwładnym swoją wyższość itd.

W2: Indywidualizm (individualism) opisuje relatywne znaczenie potrzeb i aspiracji jednostki w społeczeństwie wobec potrzeb i aspiracji całej wspólnoty. W społeczeństwach indywidualistycznych jednostka jest najważniejsza, natomiast w społeczeństwach kolektywistycznych, gdzie wartość W2 jest niska, oczekuje się, że jednostka podporządkuje swoje potrzeby i aspiracje wobec potrzeb społeczeństwa/państwa/narodu/grupy społecznej, do której przynależy itp.

W3: Męskość (masculinity) opisuje relatywne znaczenie mężczyzn oraz kobiet w społeczeństwie. Tam, gdzie W3 ma wysoką wartość, rola mężczyzn

w społeczeństwie jest większa, a role społeczne płci są sztywniej zdefiniowane. Obserwujemy wysoki stopień współzawodnictwa, nacisk kładziony jest na asertywność. Wspinanie się w hierarchii społecznej i potrzeba władzy są powszechnie akceptowane. W kulturach kobiecych większy nacisk kładzie się na relacje i na jakość życia.

W4: Unikanie niepewności (uncertainty avoidance). W kulturach, gdzie wartość tego wskaźnika jest wysoka, uczucie niepewności wyraża się m.in. stresem i potrzebą przewidywalności. Wprowadzane są różnego rodzaju przepisy, uregulowania i zwyczaje pozwalające członkom społeczeństwa przewidywać zachowania innych. Najwyższe wskaźniki unikania niepewności znajdujemy w krajach Ameryki Łacińskiej, śródziemnomorskich, w Rosji, Polsce i Japonii. Niska wartość tego wskaźnika występuje m.in. w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Szwecji.

W5: Orientacja długoterminowa (long-term orientation). W kulturach, gdzie wartość tego wskaźnika jest wysoka, promuje się oszczędne gospodarowanie dobrami i zapobiegliwość. Większy nacisk kładzie się na zyski w dłuższej perspektywie niż zyski natychmiastowe. Bardziej powszechne jest stopniowe osiągnięcie rezultatów i trwałe dążenie do celu.

W6: Pobłażanie (indulgence) określa stopień, w jakim społeczeństwo akceptuje, gdy jego członkowie ulegają zachciankom, popędom i impulsom. Kontrola lub przyzwolenie wpajane są we wczesnym wychowaniu. Kultury, w których folguje się naturalnym odruchom i pozwala na odczuwanie przyjemności, nazywamy pobłażliwymi (Fazlagić, 2023).

Ukraiński system edukacji

Przed wojną Ukraina wydawała na edukację 6% Produktu Krajowego Brutto – jeden z najwyższych wyników na świecie. Jednocześnie konsultanci Banku Światowego zwracali uwagę na niedoinwestowanie szkół w Ukrainie, szczególnie szkół wiejskich, które często nie posiadały na swoim terenie sanitariatów. Bank Światowy zwracał uwagę na archaiczne metody dydaktyczne stosowane przez ukraińskich nauczycieli oraz niski etos pracy nauczyciela. Ukraińscy uczniowie i uczennice często musieli uczyć się fragmentów wiedzy na pamięć, a wykorzystywanie wiedzy w praktyce nie było uznawane za istotne. Stosunek liczby uczniów przypadających na jednego nauczyciela wynosił 1:9 i był jednym z najbardziej korzystnych na świecie (mało liczne klasy to główne wyjaśnienie wysokich wydatków na oświatę w Ukrainie). Ukraińskie podręczniki szkolne są przeładowane wiedzą akademicką, zniechęcając uczniów do nauki. Przeprowadzona kilka lat temu reforma oświaty miała na celu poprawę tej sytuacji.

Wojna w Ukrainie to nie pierwszy w historii współczesnego świata przypadek, kiedy to z powodu wojny emigruje w krótkim czasie tak wielka liczba osób. Inne kryzysy humanitarne z przeszłości również doprowadzały do podobnych sytuacji, co oznacza, że można dziś czerpać wskazówki dotyczące rozwiązań, które wówczas zastosowano. Należy jednak brać poprawkę na specyfikę sytuacji dzieci ukraińskich w Polsce. Specyfika ta może sprawić, że wiele doświadczeń pochodzących z innych krajów i kryzysów migracyjnych może nie mieć zastosowania do sytuacji, z jaką mamy do czynienia w Polsce obecnie. Jednak z powodu braku innych wyników badań, na początku tego kryzysu musimy polegać na tych wynikach, które już są opublikowane.

Na podstawie badań OECD (Andreas Schleicher, *Helping immigrant students to succeed at school – and beyond*, OECD, Paryż 2015) stwierdzono, że:

1. Wyniki nauczania uczniów imigranckich są ściśle skorelowane z jakością systemu edukacji w kraju ich pochodzenia.
2. Stopień asymilacji uczniów rodzin imigranckich (odsetek uczniów, którzy odczuwają poczucie przynależności do szkoły, do której uczęszczają – *belonging at school*) nie zależy od cech systemu edukacji, lecz od atmosfery, jaka jest tworzona wokół uczniów.
3. Jeżeli dzieci emigrantów zamieszkują w obszarach o dużej koncentracji uczniów z tego samego kraju, ma to negatywny wpływ na ich wyniki nauczania.
4. Szczególnie wysoki negatywny wpływ na wyniki nauczania ma przekroczenie progu 25% udziału uczniów imigranckich w populacji klasy (pogorszenie wyników nauczania z tego powodu to ekwiwalent 6 miesięcy nauki).
5. Tworzenie klas mieszanych będzie miało pozytywny wpływ na wyniki nauczania w stosunku do tworzenia klas zdominowanych przez dzieci emigrantów.
6. Brak znajomości języka kraju goszczącego ma szczególnie duży negatywny wpływ na wyniki nauczania u uczniów w wieku 12 lat i starszych, a mniejszy dla dzieci młodszych (jest to nazywane karą za spóźnienie). To zjawisko ma także wpływ na niższe wyniki nauczania trzeciego języka (obcego), np. angielskiego, w przypadku dzieci z Ukrainy. Zaleca się tworzenie programów nauczania integrujących naukę języka i naukę przedmiotów, a więc np. nauczanie języka polskiego na lekcjach matematyki itp.
7. Dla wyrównywania szans dzieci z Ukrainy bardzo ważne jest umożliwienie im uczęszczania do żłobków i przedszkoli w Polsce.
8. Dzieci emigrantów z mniejszym prawdopodobieństwem wybierają naukę na uniwersytecie po ukończeniu szkoły średniej, a częściej kierowa-

ne są do nauki zawodu (44% większe prawdopodobieństwo dla dziecka z zagranicy niż dziecka z kraju goszczącego).

9. Należy w przypadku dzieci imigranckich opóźnić moment wyboru zawodu.
10. Wśród dzieci migrantów obserwuje się wyższy poziom aspiracji i chęci podejmowania wyzwań w życiu dorosłym.

Specyfika obecnej sytuacji w Polsce

1. Dzieci i rodzice pochodzą z kraju o zbliżonej kulturze.
2. Dzieci i rodzice pochodzą z kraju o wspólnej historii (dziedzictwie kulturowym – nawet jeśli w ramach tego dziedzictwa znajdują się momenty sporów i tragiczne wydarzenia).
3. Odległość geograficzna pomiędzy oboma krajami jest bliska (bezpieczeństwo zakupów).
4. Opiekunowie płci męskiej są nieobecni – dzieci przybywają przede wszystkim w towarzystwie kobiet, więc brzemień zapewnienia materialnej egzystencji przypada kobietom.
5. Dzieciom i ich opiekunom towarzyszy lęk o zdrowie i życie ojców i innych męskich członków rodzin oraz bliskich (w przypadku innych kryzysów migracyjnych często mamy do czynienia z sytuacją odwrotną: to mężczyźni opuszczają kraj pochodzenia, pozostawiając w nim swoje dzieci i żony).
6. Rodziny uchodźców pochodzą z różnych warstw społecznych, także z klasy średniej (w przypadku innych kryzysów często dominują osoby ze słabszym wykształceniem, o niższym statusie społecznym i ekonomicznym). W przypadku dzieci pochodzących z Ukrainy w polskiej szkole mogą znaleźć się synowie i córki profesorów, sędziów, właścicieli dobrze prosperujących przed wojną firm, jak i dzieci o niskim kapitale kulturowym, pochodzące z ubogich rodzin – tych różnic nawet może nie dostrzec polski nauczyciel.
7. Dzieci pochodzą z rodzin, w których rodzice posługują się różnymi językami – niektóre dzieci mówią w języku ukraińskim, lecz słabo posługują się rosyjskim, inne są dwujęzyczne, a jeszcze inne mówią tylko po rosyjsku. Nieumiejętność posługiwania się językiem ukraińskim w żaden sposób nie różnicuje jednak postaw patriotycznych Ukraińców.
8. Znaczna część uczniów może mieć członków rodziny, którzy przybyli do Polski przed wojną w celach zarobkowych. Osoby te stanowią silne oparcie materialne i psychiczne – są opiekunami, tłumaczami języka i kultury, zapewniają poczucie komfortu psychicznego w obcym kraju.

Wyzwania dla polskiego systemu edukacji

Pierwsze dni i tygodnie pobytu w szkole lub placówce są dla wielu dzieci stresujące. Zapewnienie podstawowych potrzeb egzystencjalnych jest priorytetem dla samorządów w Polsce. Należy mieć na uwadze dobro uczniów w dłuższej perspektywie. Temat utraconych szans edukacyjnych jest nam już znany w związku z problemem edukacji zdalnej, lecz o wiele większą lukę w wykształceniu może potencjalnie spowodować przymusowa emigracja uczniów do polskiego systemu edukacji, spowodowana wojną w Ukrainie. Należy wdrażać programy nauczania łączące naukę języka polskiego z nauką przedmiotów, np. geografii. Jeśli pobyt uczniów i uczennic z Ukrainy w Polsce będzie się wydłużał, zaistnieje potrzeba opracowania specjalnych programów nauczania historii, uwzględniających perspektywę i potrzeby Ukraińców (nie chodzi wyłącznie o interpretację wspólnej historii, ale także nauczanie historii Ukrainy, literatury ukraińskiej itp.). Należy wypracować metody i sposoby komunikacji z opiekunami dzieci, przyzwyczaić ich do relacji panujących pomiędzy nauczycielami a rodzicami polskich uczniów (tam, gdzie dostrzegane będą różnice kulturowe).

Na długookresowe perspektywy edukacyjne uczniów i uczennic z Ukrainy należy spojrzeć ze względu na przynależność do grupy wiekowej. Dla dzieci w wieku przedszkolnym zapewnienie dostępu do przedszkoli i żłobków nie powinno być traktowane jako zbędny luksus, lecz jako budowanie fundamentów do dalszego rozwoju intelektualnego i emocjonalnego dzieci, szczególnie że w Ukrainie ten dostęp był mniejszy niż w Polsce. Jak wynika z wielu wyników badań, wcześniejsze rozpoczęcie edukacji ma największy wpływ na szanse rozwojowe dziecka. Należy wdrażać programy nauczania łączące naukę języka polskiego z nauką przedmiotów. Jest to bardziej efektywna metoda asymilacji niż oddzielanie nauki języka polskiego od nauki przedmiotu. Dużym wyzwaniem jest nauka języka angielskiego, ponieważ polscy nauczyciele tego języka zwykle nie posługują się ani językiem rosyjskim, ani ukraińskim. Język angielski jest dzisiaj kluczem do funkcjonowania w nowoczesnym społeczeństwie (Fazlagić, 2023).

Sytuacja polskich placówek oświatowych w związku z wojną w Ukrainie

W związku z trwającą w Ukrainie wojną, rośnie w Polsce liczba uchodźców. Jak podają różne źródła, polską granicę przekroczyło już ponad 300 tys. Ukraiń-

ców, głównie kobiet i dzieci w wieku szkolnym. Wielu Polaków ruszyło z pomocą, by zapewnić uchodźcom podstawowe warunki bytowe, żywność i dach nad głową. Prócz zapewnienia warunków bytowych, dzieciom ukraińskim potrzebna jest również pomoc psychologiczno-pedagogiczna oraz edukacja. Wojna w Ukrainie ujawniła duże potrzeby przyjmowania cudzoziemskich dzieci do polskich szkół, a to przekłada się na codzienną ich działalność. Obecna sytuacja w Ukrainie skłoniła Ministra Edukacji i Nauki do wydania (w dniu 25 lutego 2022 r.) rekomendacji i zaleceń w kwestii objęcia dzieci ukraińskich powszechną edukacją i pomocą psychologiczno-pedagogiczną w polskich szkołach i przedszkolach.

Zasady przyjmowania dzieci z Ukrainy do polskich szkół

Przyjmowanie uczniów przybywających z zagranicy jest uregulowane na poziomie ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (art. 165) oraz przepisów wykonawczych, tj. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw.

Prawną podstawę pobytu dziecka na terenie Polski stanowi np.: zezwolenie na pobyt czasowy, zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgoda na pobyt ze względów humanitarnych albo uzyskanie statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej. Podstawa ta nie ma obecnie znaczenia dla możliwości przyjęcia ucznia do publicznej szkoły na terenie Polski i możliwych form wspomagania nauki – wskazuje Minister Edukacji i Nauki. Oznacza to, że dzieci uciekinierów z Ukrainy powinny otrzymać w polskiej szkole wsparcie podobnie jak inne dzieci z zagranicy przybywające do Polski.

Z rekomendacji Ministerstwa Edukacji i Nauki wynika, że uczniów z Ukrainy będących w wieku obowiązku szkolnego i obowiązku nauki (7–18 lat) można przyjmować do polskich szkół publicznych oraz obejmować opieką i nauczaniem na takich samych warunkach jak obywatele polskich. Możliwe jest przyjmowanie uczniów do szkoły w ciągu całego roku szkolnego. Ustalenie klasy (roku), w której uczeń będzie kontynuował naukę, powinno odbywać się na podstawie dokumentów wydanych przez szkołę za granicą, a w przypadku ich braku – oświadczenia rodziców o sumie lat nauki za granicą. Dokumenty nie muszą być tłumaczone przez tłumacza przysięgłego na język polski.

Rodzice ucznia z Ukrainy mogą również zwrócić się do dyrektora danej szkoły o przyjęcie do niższej klasy niż wynika to z sumy ukończonych lat nauki

szkolnej, np. ze względu na wiek dziecka. By rodzice ucznia z Ukrainy mogli zapisać dziecko, powinni złożyć wniosek do dyrektora polskiej publicznej szkoły, w rejonie której mieszka dziecko przybyłe z zagranicy. Szkoła ta przyjmie ucznia z urzędu, natomiast inne publiczne szkoły podstawowe i szkoły ponadpodstawowe przyjmują dzieci w miarę posiadania wolnych miejsc. Jeśli rodzice dziecka z zagranicy nie mogą znaleźć szkoły posiadającej wolne miejsca w danej klasie, mogą zwrócić się do organu prowadzącego szkoły (np. wydziału edukacji gminy lub powiatu) z prośbą o wskazanie szkoły posiadającej wolne miejsca.

Wsparcie nauki uczniów przybyłych z Ukrainy

Ministerstwo Edukacji i Nauki rekomenduje również, by dzieciom cudzoziemskim, które nie posługują się językiem polskim w stopniu umożliwiającym korzystanie z nauki w szkole, umożliwić:

- uczestnictwo w dodatkowych zajęciach z języka polskiego – zajęcia mogą być prowadzone indywidualnie lub w grupach, w wymiarze minimum 2 godzin tygodniowo przez czas nieokreślony;

- realizację nauki w formie oddziału przygotowawczego, w którym proces nauczania jest dostosowany do potrzeb i możliwości edukacyjnych uczniów (nauka w oddziale przygotowawczym trwa rok, z możliwością przedłużenia do dwóch lat) – zajęcia realizowane są w grupach do 15 uczniów, w wymiarze od 20 do 26 godzin tygodniowo (w zależności od roku nauki i typu szkoły); w ramach ww. godzin uczniowie realizują naukę języka polskiego oraz treści z poszczególnych przedmiotów w zakresie dostosowanym do ich potrzeb i możliwości;

- korzystanie z pomocy osoby władającej językiem kraju pochodzenia zatrudnionej w charakterze pomocy nauczyciela – osoba zatrudniona w charakterze pomocy nauczyciela nie musi posiadać kwalifikacji pedagogicznych;

- korzystanie z dodatkowych zajęć wyrównawczych w zakresie przedmiotów nauczania organizowanych przez organ prowadzący szkołę, nie dłużej jednak niż przez okres 12 miesięcy.

Decyzje o przyznaniu danej formy wsparcia podejmuje dyrektor szkoły w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę. W porozumieniu z dyrektorem szkoły podstawowej i za zgodą organu prowadzącego w szkole można również organizować naukę języka i kultury kraju pochodzenia ucznia. Nauka ta może być organizowana przez placówkę dyplomatyczną lub konsularną kraju pochodzenia albo stowarzyszenia kulturalno-oświatowe danej narodowości. Szkoła udostępnia nieodpłatnie pomieszczenia i pomoce dydaktyczne placówkom dyplomatycznym lub konsularnym kraju pochodzenia albo stowarzyszeniom kulturalno-oświatowym danej narodowości.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

Przyjęcie uczniów z Ukrainy do polskich szkół w obecnym czasie może wiązać się z potrzebą objęcia ich pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Minister Edukacji i Nauki zaleca, by pomocy psychologiczno-pedagogicznej organizowanej w szkole przez dyrektora udzielali nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści wykonujący w szkole zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psycholog, pedagog, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci ukraińskich polegać powinna na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie. Pomoc psychologiczno-pedagogiczną należy organizować we współpracy z rodzicami uczniów lub we współpracy z innymi podmiotami, takimi jak m.in.: poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki doskonalenia nauczycieli, inne szkoły, organizacje pozarządowe oraz inne instytucje i podmioty działające na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Warunki współpracy szkoły z ww. podmiotami uzgadnia dyrektor szkoły. Pomocą psychologiczno-pedagogiczną można objąć również rodziców uczniów.

Finansowanie dodatkowych zajęć dla osób przybywających z zagranicy

Minister Edukacji i Nauki wskazuje, że organy prowadzące szkoły otrzymają dodatkowe środki z subwencji oświatowej na organizowane przez szkoły dodatkowe zajęcia z języka polskiego oraz naukę w formie oddziałów przygotowawczych. Środki te uzależnione będą od liczby uczniów szkół objętych pomocą, wskazanej przez dyrektorów w systemie informacji oświatowej (SIO).

Wsparcie dla nauczycieli w prowadzeniu zajęć dla osób przybyłych z zagranicy

Ministerstwo Edukacji i Nauki w swych rekomendacjach przekazało zestawy wskazówek i rekomendacji, które mogą pomóc nauczycielom i pedagogom szkolnym prowadzącym zajęcia z uczniami-uchodźcami w rozmowach o emocjach i o aktualnej sytuacji w Ukrainie. Wsparciem dla nauczycieli prowadzących

zajęcia dla osób przybyłych z Ukrainy mogą być również szkolenia prowadzone przez Ośrodek Rozwoju Edukacji oraz regionalne placówki doskonalenia nauczycieli, z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego oraz w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym.

Poradnik „Jak poruszać z uczennicami i uczniami temat konfliktu zbrojnego w Ukrainie” przygotowało Centrum Edukacji Obywatelskiej. Na stronie Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej oraz Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą również można znaleźć nieodpłatne materiały edukacyjne do pracy z uczniem przybywającym z zagranicy.

Podstawa prawna:

– ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1082);

– rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1283) (Bukowiecka-Górny, 2023).

Praca nauczyciela z dziećmi ukraińskimi

W dniu 24 lutego 2022 r. Rosja rozpoczęła inwazję na Ukrainę. Od tego czasu wiele się zmieniło, nie tylko w Ukrainie, ale też w krajach sąsiednich, które udzielają pomocy szukającym schronienia uchodźcom, zapewniając im nocleg i posiłki, organizując zbiórki niezbędnych produktów pozwalających zaspokoić najważniejsze potrzeby, ale też organizując pomoc w zakresie edukacji. Dzieciom ukraińskim prawo do nauki i opieki gwarantuje art. 165 ust. 1 Ustawy Prawo Oświatowe. Włączenie ich do polskiego systemu edukacji nie jest jednak proste, a jest to z pewnością nowa i trudna sytuacja zarówno dla nauczycieli, jak i dla samych dzieci.

Adaptacja

Każdego roku rodzice starają się jak najlepiej przygotować swoje dzieci do pójścia do przedszkola, w którym przebywać będą z nowymi osobami. Dają im czas na oswojenie się z nowymi emocjami. Dzięki temu czują się one spokojne

i gotowe na zmiany. Dziś mierzymy się z nowym wymiarem adaptacji. Dzieci ukraińskie, przeżywszy niewyobrażalną traumę, znalazły się – nagle – w zupełnie innym miejscu. Otaczają ich polskie dzieci i nauczycielki. Wszystko jest nowe: otoczenie, miejsce zamieszkania, kultura, język. Dzieci straciły swoich najbliższych. Nie mają przy sobie własnych ubrań, misia czy ulubionego kubeczka. To wszystko sprawia, że czują nieustannie lęk związany z tym, czy rodzice po nie wrócą, który przybiera na sile zwłaszcza wtedy, gdy pojawia się bariera językowa.

Problemy z komunikacją

W jaki sposób komunikować się z dziećmi ukraińskimi? Można w tym celu skorzystać z rozmaitych translatorów. Jest to najpopularniejsze rozwiązanie. Większy kłopot sprawić mogą sytuacje, w których płaczące dziecko zamyka się w sobie i nie ma ochoty powiedzieć ani słowa. W takim przypadku nauczyciel może posłużyć się np. planszami przedstawiającymi symbole emocji, dzięki którym dziecko będzie mogło wskazać, co mu doskwiera, w jakim jest nastroju. W niektórych placówkach przyjmowani są do pracy nauczyciele i wolontariusze, którzy posługują się językiem ukraińskim. Wspomagają oni na bieżąco proces adaptacji, usprawniają komunikację z dziećmi. Niestety wciąż jest ich zbyt mało. Dzieci ukraińskie powinny mieć także zapewnione zajęcia z logopedą, pomagające w nauce i wymowie języka polskiego. Zapewni to sprawniejszą komunikację w przyszłości.

Poznanie elementów ukraińskiej kultury

Okolicznością sprzyjającą w trudnym procesie adaptacji jest zapoznanie się, choćby w niewielkim stopniu, z kulturą ukraińską. Między naszymi kulturami istnieją – mimo wielu podobieństw – znaczące różnice, z których należy zdać sobie sprawę. Ważne jest, aby nauczyciel był zorientowany, z której części Ukrainy pochodzi dziecko. Wychowankowie z zachodniej części kraju prawdopodobnie przyswoją sobie język polski szybciej niż dzieci pochodzące z części wschodniej. Miłym gestem ze strony nauczyciela będzie uwzględnienie w przedszkolnym kalendarzu niektórych świąt obchodzonych w Ukrainie. Żeby wspomóc proces integracji i adaptacji, nauczyciel może zadbać o wystrój sali, umieszczając w niej rozmaite akcenty ukraińskie, np. papierowe serca w barwach flagi ukraińskiej.

Współpraca z organizacjami

W celu poprawienia funkcjonowania placówki w zmienionych warunkach, warto zorganizować szkolenia rady pedagogicznej, podczas których osoba prowadząca omówi np. psychologiczne i prawne aspekty uchodźstwa. Ważne jest też, aby nauczyciel miał możliwość podjęcia bezpośredniej współpracy z organizacjami pozarządowymi, a także wolontariuszami i urzędnikami. O pomoc może zwrócić się np. do Centrum Wolontariatu, Polskiej Akcji Humanitarnej czy Fundacji Ocalenie. Instytucje te dysponują odpowiednimi programami wsparcia i rozwiązaniami, z których warto skorzystać w pracy z dziećmi.

Instytucje pozarządowe, oferując nauczycielom wsparcie, organizują dla nich bezpłatne webinaria. Nauczyciel, zapoznawszy się z systemem edukacji obowiązującym w Ukrainie, jest w stanie zweryfikować dotychczasową wiedzę nowo przybyłych dzieci. Jest to też doskonały moment, aby dziecko mogło przedstawić swoje umiejętności, np. plastyczne czy muzyczne, przed grupą. Działanie takie wesprze adaptację, dając dzieciom poczucie pewności w grupie.

Współpraca ze specjalistą

Jeśli w trakcie adaptacji dziecka ukraińskiego natrafiamy na problemy natury kulturowej lub psychologicznej, powinniśmy zasygnalizować potrzebę nawiązania współpracy np. z psychologiem. Zachowania dziecka mogą zostać niewłaściwie zinterpretowane jako nieposłuszeństwo wobec nauczyciela, dlatego pomoc specjalisty w tej dziedzinie jest bardzo istotna. Gdy nauczyciel zauważy, że dziecko jest pobudzone psychoruchowo, a jego rysunki są np. „smutne”, może zwrócić się z prośbą o pomoc do psychologa, który ma możliwość przeprowadzenia diagnozy i wdrożenia odpowiedniej terapii. Współpraca taka wyeliminuje ewentualne błędy popełnione przez nauczyciela podczas pracy z dzieckiem.

Kontakt z rodzicami

Nauczyciel powinien zadbać o nawiązanie kontaktu z rodzicami dzieci ukraińskich uczęszczających do placówki. Na spotkanie warto przygotować słowniczek najważniejszych zwrotów i słów. Rodzice powinni zostać poinformowani o zasadach obowiązujących w przedszkolu. Należy ustalić drogę kontaktu nauczyciel – rodzic, a także wskazać miejsce i terminy konsultacji określające dostępność nauczyciela.

Organizacja zajęć – integracja

Zanim dzieci ukraińskie pojawią się w grupie przedszkolnej, nauczyciel powinien przeprowadzić zajęcia dla dzieci polskich, mające na celu wytłumaczenie im przyszlých zmian, rozwianie wszelkich wątpliwości, ukierunkowanie na przyjazne nastawienie wobec nowych dzieci. Nauczyciel, zderzając się z tematem wojny, powinien zatroszczyć się o emocje dzieci, aby nie wpadły one w panikę. Warto poświęcić trochę czasu rozmowie na temat empatii i solidarności ze społeczeństwem ukraińskim.

Gdy nadejdzie dzień, w którym dziecko ukraińskie zagości w grupie przedszkolnej, nauczyciel powinien umiejętnie wprowadzić je w zintegrowaną już grupę dzieci, wykorzystując w swojej pracy gry i zabawy, które pomogą mu np. zapamiętać imiona rówieśników. Istotne jest posadzenie nowego dziecka przy stoliku z kolegą lub koleżanką, którzy są otwarci i życzliwi. Integracja jest najważniejszą, ale też najtrudniejszą częścią pracy wychowawcy. Dzięki niej przedszkolak z czasem poczuje się bezpiecznie, a to zaowocuje dobrym samopoczuciem, dobrymi wynikami w nauce oraz wsparciem ze strony innych dzieci, które często są bardzo podekscytowane tym, że w ich grupie pojawiło się nowe dziecko. Z wielkim prawdopodobieństwem chętnie się nim zaopiekują.

Nauczyciel jest też w stanie dostrzec, że dziecko uchodźcze może być bardziej zmęczone pobytem w przedszkolu. Jest to normalne zjawisko. Wkłada ono bowiem więcej wysiłku w odnalezienie się w nowym otoczeniu, w zrozumienie nowych zasad i opanowanie niezrozumiałego języka. Nauczyciel powinien zapewnić takiemu dziecku miejsce, w którym będzie miało możliwość wyciszenia się i odpoczynku.

Trzeba pamiętać, aby organizować w przedszkolu jak najwięcej zajęć grupowych, których kluczowym elementem będzie wspólne powtarzanie pewnych sekwencji za nauczycielem. Dziecko ukraińskie nauczy się w ten sposób pierwszych słów i zwrotów, co okaże się pomocne także przy opanowywaniu zwrotów grzecznościowych.

Nauczyciele wychowania przedszkolnego wskazują na trudności towarzyszące pracy w grupach liczących 28 dzieci. Nie są to komfortowe warunki, zarówno dla nauczycieli, jak i dla dzieci. Zajęciom towarzyszy często chaos, dlatego wychowawcy, aby móc wyciszyć dzieci, organizują zajęcia relaksacyjne, wykorzystując w swoich działaniach bajki terapeutyczne.

Wrażliwość i empatia

Nauczyciele, którzy mają w swoich grupach przedszkolnych dzieci z Ukrainy, powinni być szczególnie wrażliwi i empatyczni. Każdego dnia bowiem otrzymują mnóstwo informacji na temat różnych dziecięcych przeżyć: są dzieci pełne radości, które wykazują zaciekawienie wszystkim, co je otacza, ale są też dzieci przeżarte i pełne lęku. Nauczyciele wychowania przedszkolnego muszą uważnie przyglądać się ich emocjom: z jednej strony dzieci polskich, które zainteresowane są nowymi koleżankami i kolegami, a także tym, co przeżyły, w jaki sposób mówią, skąd pochodzą, z drugiej natomiast dzieci z Ukrainy, które mogą być wesołe i otwarte lub silnie zestresowane i zamknięte (Prudło, 2022).

Specustawa o pomocy obywatelom Ukrainy a szkoły i przedszkola

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (tzw. specustawa) wprowadziła szereg zmian i rozwiązań mających służyć zapewnieniu odpowiedniego wsparcia ukraińskim uchodźcom, którzy przybywają do Polski w poszukiwaniu schronienia, uciekając przed wojną. Nowe przepisy to możliwości i zadania również dla polskich placówek oświatowych.

Wsparcie finansowe dla szkół i przedszkoli.

Zgodnie z art. 50 ust. 1 pkt 1 ustawy wprowadzono możliwość zwiększenia części oświatowej subwencji ogólnej o środki pochodzące z budżetu państwa. Jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać ze środków z Funduszu Pomocy stworzonego w Banku Gospodarstwa Krajowego w celu finansowania lub dofinansowania realizacji zadań na rzecz pomocy Ukrainie. Środki mogą być przeznaczone również na dowóz uczniów oraz zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki uczniom, którzy kończą 5 lat lub mniej w roku bazowym, w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego, zadania niezwiązane z wychowaniem i kształceniem specjalnym, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz finansowanie świadczenia na start.

Istnieje możliwość zorganizowania bezpłatnego dojazdu dla dzieci i uczniów z Ukrainy do miejsca, w którym zapewnia się im kształcenie, wychowanie i opiekę.

Taki transport może zorganizować JST. Wówczas ma obowiązek zapewnienia opieki tym dzieciom i uczniom w czasie przewozu.

Inne lokalizacje prowadzenia zajęć

Aby zapewnić dzieciom i uczniom z Ukrainy kształcenie, wychowanie i opiekę, wprowadzono możliwość tworzenia innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych podporządkowanych organizacyjnie przedszkolom lub szkołom (z wyłączeniem szkół artystycznych). W zakresie zakładania i likwidowania tych lokalizacji nie stosuje się art. 39 ust. 5a i art. 89 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. W lokalizacji podporządkowanej szkole podstawowej mogą funkcjonować również oddziały przedszkolne.

Utworzenie lokalizacji podporządkowanej publicznej szkole lub publicznemu przedszkolu następuje w drodze uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej szkołę/przedszkole. Uchwała zawiera:

- 1) okres funkcjonowania lokalizacji,
- 2) nazwę i adres siedziby odpowiednio przedszkola lub szkoły, której będzie podporządkowana organizacyjnie lokalizacja,
- 3) adres lokalizacji,
- 4) w przypadku lokalizacji podporządkowanej organizacyjnie szkole podstawowej – informację o funkcjonowaniu oddziałów przedszkolnych.

Uchwała nie podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Do podjęcia uchwały konieczna jest pozytywna opinia kuratora oświaty, która jest wydawana w terminie 7 dni od złożenia wniosku.

W przypadku szkół i przedszkoli publicznych i niepublicznych prowadzonych przez podmiot inny niż JST również istnieje możliwość utworzenia innych lokalizacji prowadzenia zajęć. W tym celu konieczne jest jednak zawarcie porozumienia z JST będącą organem rejestrującym dla danego przedszkola lub danej szkoły. Porozumienie zawiera te same elementy co uchwała organu prowadzącego w sprawie utworzenia lokalizacji. Do tworzenia tych lokalizacji stosuje się odpowiednio art. 90a ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe, zgodnie z którym utworzenie lokalizacji wymaga zmiany zezwolenia na założenie szkoły lub placówki publicznej. Lokalizacja musi znajdować się na obszarze tej samej JST, która wydała zezwolenie na założenie tej szkoły lub placówki (art. 90a ust. 4 ustawy – Prawo oświatowe). Odpowiednio stosuje się także art. 168 ust. 13 ustawy – Prawo oświatowe, zgodnie z którym podmiot prowadzący szkołę i placówkę niepubliczną w ciągu 14 dni zawiadamiają odpowiednią JST o zmianach w zgłoszeniu. Złożenie wniosku o zmianę zezwolenia, o którym

mowa w art. 88 ust. 4 ustawy – Prawo oświatowe, oraz zgłoszenie zmiany wpisu do ewidencji, o którym mowa w art. 168 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe mogą nastąpić w każdym czasie (art. 51 ust. 9 specustawy).

Ponadto w przypadku lokalizacji podporządkowanych szkołom i przedszkolom prowadzonym przez podmioty inne niż JST:

1) opinia kuratora oświaty, o której mowa odpowiednio w art. 88 ust. 4 pkt 1 i art. 168 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe;

2) opinie komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej i państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, o których mowa odpowiednio w przepisach wydanych na podstawie art. 88 ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe oraz w art. 168 ust. 4 pkt 3 lit. do tej ustawy – są wydawane w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku o wydanie opinii.

Jeżeli utworzono inną lokalizację prowadzenia zajęć, konieczne jest bezwzględne dostosowanie statutu danej szkoły lub danego przedszkola.

Pomoc materialna dla uczniów

Na podstawie art. 53 specustawy dzieci i uczniowie z Ukrainy mogą korzystać z pomocy materialnej świadczonej na podstawie przepisów rozdziału 8a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. W tym celu konieczne jest złożenie wniosku do wójta gminy (burmistrza, prezydenta miasta), na terenie której mieszka dziecko/uczeń. Wniosek zawiera:

- 1) imię i nazwisko obywatela Ukrainy i jego rodziców;
- 2) miejsce pobytu obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) oświadczenie o sytuacji rodzinnej i dochodowej.

Przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę w związku z ustaleniem prawa do świadczenia, nie uwzględnia się członków rodziny, którzy nie przebywają na terenie Polski, zgodnie z oświadczeniem osoby ubiegającej się o świadczenie.

Oddziały przygotowawcze

Zgodnie z art. 55 ust. 1 specustawy nauczanie w oddziale przygotowawczym, zorganizowanym przez organ prowadzący dla osób, które wymagają dostosowania procesu kształcenia do ich potrzeb i możliwości edukacyjnych, a także dostosowania formy organizacyjnej wspomagającej efektywność ich kształcenia, może odbywać się w grupach międzyszkolnych, jeżeli istnieją ku temu

uzasadnione przesłanki demograficzne. Wówczas organ wykonawczy JST – organu prowadzącego szkołę, w której zorganizowano oddział przygotowawczy, może kierować do tego oddziału uczniów innych szkół tego samego typu, prowadzonych przez tę samą JST. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zawierać w tym zakresie porozumienia.

Nauczanie w oddziale przygotowawczym jest realizowane zgodnie z przyjętymi w szkole programami nauczania z zakresu kształcenia ogólnego, dostosowanymi do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów pod względem zakresu treści nauczania oraz metod i form ich realizacji.

Kierując uczniów do oddziału przygotowawczego w innej szkole, należy zwrócić uwagę na przepisy dotyczące transportu uczniów do szkół (art. 39 ust. 2–4a ustawy – Prawo oświatowe). Zgodnie z nimi droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać 3 km (dla uczniów klas I–IV) lub 4 km (dla uczniów klas V–VIII). Jeżeli te odległości zostaną przekroczone, obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dziecka albo zwrot kosztów przejazdu dziecka środkami komunikacji publicznej, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice, a do ukończenia przez dziecko 7 lat – także zwrot kosztów przejazdu opiekuna dziecka środkami komunikacji publicznej.

Gmina ma również obowiązek zapewnienia uczniom niepełnosprawnym, objętym kształceniem specjalnym, indywidualnym obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym lub indywidualnym nauczaniem czy wczesnym wspomaganie rozwoju bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także do najbliższej szkoły ponadpodstawowej, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym uczeń kończy 21. rok życia (gmina może zorganizować transport dla tych uczniów również, gdy nie ma takiego obowiązku). W przypadku dzieci i uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, uczęszczającym na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, gmina organizuje bezpłatny transport i opiekę w czasie przewozu do ośrodka rewalidacyjno-wychowawczego do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą:

a) 24. rok życia – w przypadku uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna,

b) 25. rok życia – w przypadku uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Nauczyciele

Za zgodą nauczyciela, w przypadku utworzenia dodatkowego oddziału w celu zapewnienia kształcenia dzieciom z Ukrainy w roku szkolnym 2021/2022, mogą być mu przydzielone godziny ponadwymiarowe w wyższym wymiarze niż określony w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, czyli w wymiarze wyższym niż ½ tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć.

Aby wspomóc nauczycieli w realizacji ich zadań, a także zapewnić wsparcie uczniom przybywającym z Ukrainy, na stanowisku pomocy nauczyciela można zatrudnić osobę, która nie posiada obywatelstwa polskiego, jeżeli zna język polski w mowie i piśmie w stopniu umożliwiającym pomoc uczniowi, który nie zna języka polskiego albo zna go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki. W przypadku tej osoby zniesiono obowiązek potwierdzenia znajomości języka polskiego dokumentem określonym w przepisach o służbie cywilnej.

Od 24 lutego 2022 r. nie stosuje się art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, jeśli uprawniony podjął pracę w jednostkach wymienionych w art. 1 Karty Nauczyciela jako:

- 1) pomoc nauczyciela dla osób niebędących obywatelami polskimi, podlegającym obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki;
- 2) nauczyciel, jeżeli w szkole utworzono dodatkowy oddział w celu zapewnienia kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i uczniom z Ukrainy.

Ocenianie i klasyfikowanie

Zgodnie z art. 59 specustawy Minister Edukacji i Nauki może wydać rozporządzenie, w którym określi organizację kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży z Ukrainy, w szczególności w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania, przeprowadzania egzaminów, organizacji pracy jednostek systemu oświaty i przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego. Minister może wprowadzić w tym zakresie odrębne unormowania, uwzględniając dostosowanie procesu kształcenia, wychowania i opieki do potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Podstawa prawna:

- ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 583);
 - ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1082);
 - ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) (Linda, 2023).

Przykłady dobrej praktyki pedagogicznej

Jak rozmawiać z dziećmi o wojnie i konfliktach?

Scenariusz zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym

Cele ogólne:

- dostarczenie informacji na temat wojny w Ukrainie,
- wyrabianie szacunku dla innych wokół nas,
- poszerzenie wiedzy dzieci na temat rozwiązywania konfliktów.

Cele szczegółowe – dziecko:

w obszarze fizycznym:

- aktywnie uczestniczy w pracy w grupie,
- odgrywa role w zadaniach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem;

w obszarze emocjonalnym:

- dostrzega i rozumie własne emocje i reakcje na spór,
- rozwija empatię i tolerancję,
- ćwiczy asertywność i umiejętność radzenia sobie ze złością,
- skuteczniej rozwiązuje konflikty,
- wyraża zadowolenie z dobrze wykonanej pracy w grupie,
- wypowiada się na temat swoich odczuć,
- potrafi przedstawić swój punkt widzenia bez konfliktu z rówieśnikami;

w obszarze społecznym:

- obdarza uwagą inne dzieci i osoby dorosłe,
- komunikuje się z dziećmi oraz osobami dorosłymi,
- współpracuje w grupie;

w obszarze poznawczym:

- tworzy rozwiązanie problemu,
- ma świadomość nieuchronności konfliktów w życiu społecznym,
- potrafi wybierać konstruktywne metody rozwiązywania trudnych sytuacji,
- odpowiada na pytania,
- wykonuje własne eksperymenty językowe,
- potrafi pracować w kilkuosobowej grupie,
- planuje i tworzy dłuższą wypowiedź,
- rozwija swoją wyobraźnię.

Kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Formy pracy:

- z całą grupą,
- indywidualna,
- w zespołach.

Metody:

- problemowa,
- działalności praktycznej.

Podstawowe zasady obowiązujące podczas rozmowy

- Jeśli dzieci pytają, należy odpowiedzieć na pytania (i tylko na te pytania) zgodnie z prawdą.
- Należy rozmawiać z nimi wtedy, gdy pytają, lub widzimy, że dzieje się coś niepokojącego (zachowanie agresywne).

- Rozmowa z dziećmi musi być dostosowana do ich wieku i przeprowadzona w języku dziecka.
- Rozmowa ma na celu poinformowanie dzieci, przede wszystkim jednak uspokojenie, ukojenie ich emocji.
- Rozmawiamy bez zbędnego ładunku emocjonalnego.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Iskierka przyjaźni

Wszyscy stoją w kręgu, trzymają się za dłonie, nauczyciel puszcza „iskierkę” (uścisk dłoni), która wędruje do każdego dziecka, aby na koniec powrócić do nauczyciela.

2. Rozmowa o konfliktach

Nauczyciel zaczyna rozmowę:

W związku z wieloma waszymi pytaniami o konflikt, który toczy się za naszą wschodnią granicą, w Ukrainie, chciałam wam odpowiedzieć na najczęstsze z nich. Jednak zanim przejdę do odpowiedzi, ustalmy parę rzeczy: Czym jest konflikt? Może ktoś z was wie? (Chętne dzieci odpowiadają).

Tak, konflikt to niezgodność. Pojawia się on wtedy, gdy np. dwie osoby mają różne zdanie na jakiś temat lub chcą czegoś innego albo przeciwnie, chcą tego samego w tym samym czasie. Opowiem Wam historię.

Zosia i Oliwia chciały się razem pobawić. Zosia zaproponowała zabawę w domku Barbie, ale Oliwia nie miała ochoty na taką zabawę. Wolała pobawić się klockami. Zaczęły się kłócić, czyja zabawa jest fajniejsza. Żadna z nich nie chciała odpuścić. Tak doszło między nimi do konfliktu.

Co moglibyśmy zaproponować dziewczynkom? Macie jakieś rozwiązanie tego konfliktu?

Swobodne wypowiedzi i propozycje dzieci. Do jakich rozwiązań mogą dojść dzieci (proponowanie rozwiązań może być pokierowane przez nauczyciela):

- dziewczynki mogą najpierw pobawić się w jedną zabawę, a potem w drugą;
- mogą losować zabawę, np. stosując wyliczankę;
- mogą razem wymyślić taką zabawę, która będzie odpowiadała obu dziewczynkom.

Czy ktoś z was miał kiedyś konflikt z inną osobą? (Chętne dzieci opowiadają o swoich konfliktach. Grupa oraz nauczyciel proponują rozwiązania konfliktów dzieci).

Kiedy możliwe jest rozwiązanie konfliktu? Czy zawsze jest to możliwe? (Chętne dzieci odpowiadają na pytania).

Tak, to prawda, aby rozwiązać konflikt, obie strony muszą tego chcieć. Jeśli jedna strona nie zechce porozumienia, ustąpienia lub rozmowy, to konflikt będzie trwał nadal.

3. Ćwiczenia w rozwiązywaniu konfliktów

Nauczyciel zaprasza pary lub grupy chętnych dzieci do zaprezentowania rozwiązań konfliktów. Dzieci po otrzymaniu opisu konfliktu zgłaszają się. Mają pięć minut na wymyślenie rozwiązania, a następnie przedstawiają je grupie.

Konflikt nr 1

Franek i Olek chodzą do jednej grupy. Obaj bardzo lubią bawić się koparką. Niestety w sali jest tylko jedna koparka. Za każdym razem, gdy jest czas na zabawę, kłócą się, kto z nich ma się nią pobawić. Zazwyczaj kończy się to pójściem do pani na skargę, czasem jednak płaczem.

Konflikt nr 2

Ola, Zuzia i Nina rozmawiają o swoich ulubionych bajkach. Każda z nich uważa, że jej jest najlepsza. Żadna z nich nie chce ustąpić.

Konflikt nr 3

Łukasz i Tomek lubią bawić się razem klockami. Znów wyciągają w sali przedszkolnej swoje ulubione klocki i siadają na dywanie. Łukasz jednak chce zbudować wieżę, a Tomek fortecę.

Konflikt nr 4

Natalia lubi bawić się lalkami. W czasie, gdy bawi się jedną z nich, podchodzi do niej Zosia i proponuje wspólną zabawę. Jednak Natalia woli bawić się sama.

Konflikt nr 5

Na podwórku przedszkolnym Oliwia długo już huśta się na huśtawce. Na swoją kolej czekają od dawna Sonia, Tamara i Kasia. Oliwia jednak nie ma zamiaru opuścić huśtawki, mówiąc, że była na niej pierwsza.

Nauczyciel gratuluje wszystkim, którzy rozwiązywali zaproponowane sytuacje konfliktowe, oraz tym, którzy pomagali, mówiąc:

Świetnie poradziście sobie z rozwiązywaniem konfliktów, które przed wami postawiłam. Możecie być z siebie bardzo dumni. Konflikt w Ukrainie jest konfliktem dorosłych. Prezydent Rosji podjął decyzję, że wyśle swoje wojska do Ukrainy, aby zabrać im ich ziemię. Nie wiemy, dlaczego to zrobił, ale nie zgadzamy się z tym. Czy macie w związku z tym pytania?

Możliwe pytania dzieci i propozycje odpowiedzi:

1. Co to jest wojna?

Dziecko w wieku przedszkolnym potrzebuje zilustrowania sytuacji. Dlatego podajemy przykłady różnych konfliktów (w grupie, na podwórku czy na placu zabaw) i mówimy, że to podobna sytuacja, tylko że w tym przypadku ktoś dorosły chce przywłaszczyć sobie czyjeś państwo, jego teren, miasta, wioski, domy. Dziecku na tym poziomie rozwoju emocjonalnego i intelektualnego powinna taka informacja wystarczyć. Propozycja zobrazowania sytuacji Ukrainy i Rosji:

Wyobraźcie sobie, że w pewnym przedszkolu są dwie grupy: Biedronki i Motylki (zmieniamy nazwy według potrzeb). Każda grupa ma swoją salę, w niej stoliki i krzeselka, zabawki, książki, kąciki zainteresowań, regały, dywan. Jednak w grupie Biedronek znalazło się jedno dziecko, któremu jego sala już nie wystarczała, bardzo chciało mieć rzeczy znajdujące się w sali Motylków i postanowiło namówić resztę grupy, aby zabrać Motylkom ich salę.

2. Dlaczego prezydent Rosji tak zrobił?

Starajmy się być szczerzy. Nie wiemy, dlaczego prezydent Rosji podjął taką decyzję. Nie wiemy, co siedzi w czyjejś głowie. Warto jednak powiedzieć dzieciom, że jesteśmy przeciw tym decyzjom, przeciw wojnie. Czasem dziecko pragnie dowiedzieć się, jaki jest nasz pogląd na ten temat.

3. Jak mogę pomóc?

Można razem z dziećmi porozmawiać na temat możliwych akcji pomocowych. Bardzo ważne jest **wsparcie dla dzieci z Ukrainy** przebywających w przedszkolu. Warto porozmawiać z dziećmi, że pomoc mogą również, zapraszając do zabawy koleżankę czy kolegę z Ukrainy, proponując spotkanie poza przedszkolem, będąc miłym, nie strasząc rozmowami o wojnie.

4. Czy jestem bezpieczna/bezpieczny? Czy zaatakują nas wojska rosyjskie?

Pamiętajmy o szczerości. Nikt nie przewidzi, co będzie za kilka tygodni czy miesięcy. Jednak dziecku warto powiedzieć, że w tym momencie Polska jest bezpiecznym krajem. Warto też wspomnieć, że cały nasz kraj robi wszystko, żeby było bezpiecznie, i wszyscy będą starali się doprowadzić do jak najszybszego zakończenia tego konfliktu.

Musimy żyć jak do tej pory, nie dać się zastraszyć, skupiać się na tym, na co mamy wpływ, pomagać, wspierać i uspokajać. Codzienna rutyna i stały plan dnia w przedszkolu i poza nim pomagają dzieciom budować poczucie bezpieczeństwa.

Mamy tyle wspólnego!

Scenariusz adaptacyjny dla dzieci w grupach polsko-ukraińskich

Z racji możliwości przeżycia traumy przez dzieci uczęszczające do placówki warto początkowo unikać tematów związanych z domem i rodzicami. Wszystkie dzieci, które doświadczyły okrucieństwa wojny, powinny zostać objęte pomocą psychologiczną. Wiele osób straciło bliskich, rozmowa na temat domu powinna być inicjowana przez dziecko lub wynikać z indywidualnej, bieżącej potrzeby wychowanka. Praca nad przeżyтыми emocjami jest istotna i bardzo potrzebna, nie mniej w ramach zajęć przedszkolnych (przynajmniej w początkowej fazie) warto to pojawianie się tematów trudnych podporządkować zaleceniom psychologów, aby w odpowiedni sposób wesprzeć dzieci w przepracowywaniu emocji.

Cele główne:

- adaptacja dzieci do obcojęzycznej grupy przedszkolnej,
- integracja przedszkolaków,
- obniżanie poziomu stresu nowo przyjętych dzieci związanego z wielopłaszczyznową zmianą życiową,
- poszukiwanie cech wspólnych,
- stawanie się częścią grupy rówieśniczej,
- wychowanie ku wartościom.

Cele operacyjne – dziecko:

- zapoznaje się z wychowawcą oraz rówieśnikami,
- przedstawia się w formie zabawy wyobrazeniowej,

- poznaje rozmieszczenie pomieszczeń w placówce,
- tworzy wspólny klucz w komunikowaniu się: słowa ukraińskie, gesty, piktogramy,
- uczy się rozładowywania napięcia związanego ze znalezieniem się w nowej sytuacji,
- wskazuje i odnajduje wspólne cechy i upodobania między dziećmi,
- tworzy rysunki,
- układa puzzle w zespole,
- rysuje własną podobiznę.

Formy pracy:

- indywidualna,
- grupowa,
- zbiorowa.

Materiały dydaktyczne:

- piktogramy, oznaczenia rysunkowe (krzeselko, wieszaki, szafka), kartki, kredki, taśma dwustronna, układanki nawiązujące do nazwy grupy, klej, kartki techniczne A3, pastele, pisaki, lustro, pinezki.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Oto nasze przedszkole!

Nauczyciel zaprasza wszystkie dzieci do wspólnego kręgu. Mówi nowym dzieciom w grupie przedszkolnej, jak się nazywa. W tej sytuacji warto jak najczęściej posługiwać się gestami. Ruch z pewnością pomoże dzieciom zrozumieć sytuację. Warto również przygotować kilka podstawowych słów w języku ukraińskim (brzmienie fonetyczne), które pomogą wychowankom zrozumieć, co dzieje się w danym momencie. Ponadto ODN organizuje bezpłatne krótkie kursy online dla nauczycieli, umożliwiające poznanie podstaw języka ukraińskiego. Warto skorzystać również z tej formy pomocy. Dobrym pomysłem jest użycie piktogramów wykorzystywanych m.in. w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Język obrazkowy jest językiem uniwersalnym, dlatego będzie doskonale wspierał proces odnajdywania się dzieci w nowej sytuacji.

Wychowawca rozdaje dzieciom oznaczenia obrazkowe, które zostaną przyklejone na ich wieszaki, półki oraz krzeselka. Zwykle takie oznaczenia poja-

wiają się w najmłodszych grupach przedszkolnych, warto jednak na czas adaptacji wprowadzić je we wszystkich grupach dla wszystkich przedszkolaków. Następnie prowadzący zaprasza maluszki do krótkiej wycieczki po pomieszczeniach znajdujących się w placówce. Wszystko po to, aby dzieci poczuły się mniej obco.

2. Przedstawmy się. Jestem jak...

Przedszkolaki zostają zaproszone do wielkiego koła. Ich zadaniem jest przedstawienie się przez porównanie do jakiegoś zwierzęcia. Prezentują je za pomocą gestów, np. „Jestem Kasia. Jestem jak puchaty króliczek”; „Jestem Wiktor. Jestem jak głośny lew”; „Jestem Marta. Jestem wysoka jak żyrafa”. Zabawa zachęca do działań związanych z ruchem i gestem, co dodatkowo pomoże rozładować napięcie i sprawi dzieciom dużo radości.

3. Mamy tyle wspólnego

Celem zabawy jest skupienie się na aspektach łączących przybyłe dzieci z resztą grupy przedszkolnej. Aby nowi wychowankowie lepiej zrozumieli polecenie, wychowawca wspiera się piktogramami podczas zadawania różnych pytań. Zaprasza wszystkich do stolików. Dzieci otrzymują od wychowawcy kartkę, którą następnie dzielą na sześć równych części. W każdym z pól uczestnicy rysują obrazek, który będzie odpowiedzią na pytanie wychowawcy:

1. Jaki jest twój ulubiony kolor?
2. Jaki jest twój ulubiony owoc?
3. Czym lubisz się bawić?
4. Narysuj swoje oczy. Jaki mają kolor?
5. Jaki sport lubisz najbardziej?
6. Narysuj tyle kropek, ile masz lat.
7. Jakie jest twoje ulubione zwierzę?

Przedszkolaki tworzą rysunki, a następnie kartki z odpowiedziami przyczepiają sobie na bluzkę. Zabawa ma sześć rund. Zadaniem dzieci jest znalezienie osób, które w podobny lub taki sam sposób odpowiedziały na każde z pytań. Dzięki temu dzieci stworzą grupy i dowiedzą się, co łączy je z innymi osobami. Pytania zostały ułożone tak, aby nowe dzieci na pewno znalazły się w jakiejś grupie.

4. Wspólna układanka

Wychowawca dzieli dzieci na grupy sześciuosobowe i rozdaje najmłodszym podzieloną na części układankę. Każde dziecko otrzymuje jeden element całości. Obrazek, który tworzą poszczególne elementy, może dotyczyć np. nazwy grupy, do której zostały przyjęte nowe dzieci: Misie, Jeżyki, Biedronki itd. Zadaniem wychowanków jest wspólne złożenie rysunku i przyklejenie go na kartkę A3. W tej zabawie istotny jest wkład każdej osoby. Bez wspólnego zaangażowania praca zawsze będzie niekompletna.

1. Nasze portrety

Dzieci otrzymują wyciętą postać (załącznik). Zadaniem najmłodszych jest pokolorowanie jej w taki sposób, aby jak najbardziej przypominała ich samych. Warto w tym czasie umieścić w sali lustro, aby przedszkolaki miały szansę dokładnie się sobie przyjrzeć. Po wykonaniu rysunków wszystkie zostają zebrane i przyklejone obok siebie na tablicy, na tyle blisko, aby sprawiały wrażenie, że trzymają się za ręce. Zadanie to podkreśli przynależność każdego wychowanka do grupy przedszkolnej. Każdy jest w niej tak samo ważny!

2. Podsumowanie

Dzień kończymy podsumowaniem. Wszystkie dzieci siadają w kole i kończą zajęcia gestami pokazującymi, co im się podobało.

BAJKI TERAPEUTYCZNE

Przyjacielska pomoc

Tej zimy śniegu nie było zbyt wiele, za to utrzymywał się silny mróz. Mróz na dworze, ale i w sercach. Cały kraj był zmrożony smutkiem, strachem, niepewnością. Wiele osób straciło życie, a inni cierpieli z tego powodu ogromnie. Brakowało dostępu do elektryczności, świeżej wody, lekarstw. Ludzie wraz ze zwierzętami uciekali ze swoich domów. Dlaczego? Bo stało się coś, czego nikt się nie spodziewał. W ich kraju wybuchła wojna. Miasta, dom za domem zostały zburzone zrzuconymi z samolotów bombami. Luty, który zazwyczaj kojarzy się z bielą tworzącą się z puszystego śniegu, tym razem nabrał odcieni szarości.

Ale wojna to nie tylko strach i łzy, lecz także okazywanie sobie prawdziwej przyjaźni oraz wsparcia. I tak też było tym razem. Dominik wraz ze swoimi

rodzicami pospiesznie spakowali walizki i udali się w pieszą podróż w nieznanne. Idąc krok za krokiem, czuli, że są coraz bardziej zmęczeni. Mimo to szli dalej, aż po bardzo długiej wędrówce doszli do granicy swojego państwa sąsiadującego z innym krajem, a tam ku ich zdziwieniu czekali sąsiedzi z gorącą herbatą, ciepłym posiłkiem i z kocami, aby mogli się nimi okryć. Oferowali pomoc. Rodzice z synem byli bardzo zaskoczeni, a zarazem tak bardzo wdzięczni za postawę sąsiadów. W ich sercach pojawiła się nadzieja na lepsze jutro. Na twarzach nieśmiało zagościł uśmiech, poczuli wielką ulgę. W przyjaźni nie liczą się różnice kulturowe, językowe – każdy jest równy, ważny i ma prawo do życia. Każdy człowiek jest wielką wartością. Uchodźcy wojenni zostali zaopiekowani. Tyle ludzkich serc otworzyło się na niesienie dobra. Dominik z wielkim bólem spowodowanym tęsknotą za swoim krajem i domem – miejscem, które tak bardzo kochał – przyjął pomoc. Od osób, które zostały w kraju, walcząc o wolność i pokój, otrzymywał codziennie informacje o przebiegu wojny. Obiecał sobie, że gdy tylko skończy się ostrzał, a wojska wroga wycofają się, wróci z rodzicami do kraju, by odbudować go na nowo. Wiedział, że teraz nie mają wpływu na to, co się wydarzyło, ale mają wpływ na przyszłość. Zapewne to nie będzie łatwy powrót. Bo wspomnienia o miastach w ruinie, dźwiękach wojny – o nich nie zapomną nigdy. W dzisiejszych dzieciach, które w przyszłości będą dorosłymi, siła narodu.

Miś, który widział za dużo

„Miś jest super! Miękki, pluszowy, z oczami wykonanymi z dwóch innych guzików: niebieskiego i żółtego, z noskiem z pompona. Najpiękniejszy, gdyż wykonany przez moją mamę z wielką miłością”. Tak opisuje Światosław swoją ulubioną maskotkę, z którą nigdy się nie rozstaje. Jest on dzielnym przedszkolakiem, bardzo mądrym chłopcem, który uwielbia bawić się samolotami. W swoich zabawach zawsze broni słabszych, walcząc o pokój i dobro. Uwielbia słuchać opowieści swojego taty, który pracuje jako żołnierz. Marzy, aby w przyszłości być jak tata – odważnym, mężnym i bardzo silnym mężczyzną. Pragnie być wzorem dla innych.

Rodzice Światosława są z niego bardzo dumni. Cieszą się, że wyrasta na dobrego i pełnego mądrości chłopca. Niejedno dziecko w przedszkolu mogłoby się od niego wiele nauczyć. Chłopczyk nie rozstawał się ze swoim misiem, któremu na imię było Alex. Wszędzie zabierał go ze sobą. Miś znał wszystkie emocje chłopca. Wiedział, kiedy jest mu smutno i dlaczego oraz co jest powodem jego radości. Światosław wiedział, że wszystko, co powie misiowi, będzie ich wielką tajemnicą.

Pewnego dnia, gdy Światosław był ze swoją mamą na popołudniowym spacerze, usłyszał, jak rozmawia przez telefon z jego tatą. To była bardzo krótka rozmowa. Mama bardzo posmutniała. Tego dnia tata nie wrócił po pracy do domu... Okazało się, że w ich kraju wybuchła wojna i tata walczy z wrogiem na polu bitwy.

Dla Światosława, jego misia Alexa i jego mamy oznaczało to tylko jedno, ucieczkę. Spakowali w walizki swoje najbardziej wartościowe rzeczy i udali się czym prędzej do babci mieszkającej na wsi, by móc ukryć się w jej podziemnej piwnicy pod stodołą. Ten dzień Światosław zapamięta do końca swojego życia. Ściskając mocno w swoich dłoniach misia, szeptał mu do ucha.

– Alex, strasznie się boję. Co się dzieje? Dlaczego jest wojna? Nie rozumiem.

Podczas podróży słyszał liczne wybuchy, w powietrzu było czuć duszący dym. Wokół niego budynki stawały w płomieniach.

– Misiu, wszystko będzie dobrze. Tata nas uratuje! – mówił cichutko, płacząc ze strachu.

Miś, zerkając swoimi oczami w odcieniach niebieskiego nieba i żółtego słońca, widział, jak miasto, w którym mieszkał, zamieniło się w ruinę. Domy, sklepy i inne budynki zostały zburzone. Alex, choć nie potrafił mówić, bo przecież był przytulanką, dobrze wiedział, że teraz jest potrzebny swojemu przyjacielowi Światosławowi jak nigdy dotąd. Wspierał go swoją obecnością.

W piwnicy u babci było bezpieczniej niż na powierzchni. I tak trwali w schronieniu dniami, miesiącami... Na całe szczęście babcia miała zapasy żywności, więc nie zaznali głodu. Życie w podziemiu było bardzo trudne, brakowało im promieni słońca, powiewu wiatru, śpiewu ptaków. Każdy dzień był niewiadomą – nie wiedzieli, co im przyniesie.

Aż pewnego poranka mama Światosława znów odebrała telefon. Dzwonił tata, krzyczał, że wojna się skończyła, płacząc z radości. Mówił, że zwyciężyli i że wszyscy mogą już wyjść z ukrycia. Jedźcie do nich. Mama z babcią odetchnęły z ulgą. Mimo że po ich mieście nie zostało nic i nie mieli do czego wracać, w sercu tliła się radość. Byli bardzo wdzięczni, że znów są razem i mogą na nowo żyć w pełni sił. Alex wiedział, że Światosław modlił się za swojego tatę i cały czas wierzył w to, że jego tata dobrem zwycięży zło. I tak się właśnie stało.

Sława o mężnym żołnierzu rozniosła się na cały świat. A miś Alex stał się symbolem prawdziwego przyjaciela, który nigdy nie opuścił chłopca, będąc z nim zarówno w radości, jak i w nieszczęściu.

Mrowisko

Malutka mrówka Sofia od bardzo dawna mieszkała w mrowisku, opodal pięknej i uroczej puszczy. Żyły tam rysie i żubry, a także bobry w pobliskiej

rzece. Ptaki od samego rana ogłaszały, że już wstało ciepłe słończko. Sofia weszła wysoko, na sam szczyt mrowiska, aby podziwiać piękno okolicy. Zobaczyła latającą biedronkę, kolorowe motyle, brązowe chrząszcze. Po tak pięknej chwili zaczęła z innymi mrówkami zbierać igliwie z pobliskiej sosny do budowy domu. Śpiewała, podskakiwała z radości, że może pracować i przebywać razem ze swoją jakże liczną rodziną.

Nagle przyleciała sroka. Oznajmiła, że niedaleko mrowiska coś wybuchło, a wierzba stojąca samotnie w polu płonie. Wiadomość ta przeraziła mrówki. Sofia nie wiedziała, co się wydarzyło i co to wszystko oznacza. Pobiegła do starszego rodzeństwa, które było w mrowisku. Kiedy przemierzała kręte korytarze, ziemia zadrżała. Wystraszona zaczęła biec jeszcze szybciej.

„Oj, co się dzieje?” – myślała. Spotkała brata Igora. Opowiedziała mu, co się wydarzyło na zewnątrz mrowiska i że to wszystko stało się za sprawą ludzi. Mówiła, że są na świecie ludzie dobrzy i źli, że ci źli zabierają dobrym domy, zakłady pracy, zrzucają bomby, palą szpitale i szkoły. Igor przerwał siostrze, zapewniając ją, że wszystko będzie dobrze, że ich mrowisko jest daleko od miasta i nic im nie grozi. Przytulił ją z całych sił.

Wszyscy wierzyli w opowiadania sroki Oli, ponieważ wiadomości, które przekazywała, pochodziły z jej własnych obserwacji. Mieszkała na brzozie w pobliżu miasta, skąd miała wyjątkowo dobry widok. Sroka latała od sikorki do kruka, potem do lisa, wilka i wiewiórki, opowiadając wszystkim, co widziała. I tak mijał dzień, pracowity i słoneczny, a zarazem bardzo dziwny. Zwierzęta nie rozumiały postępowania ludzi.

Gdy zapadł zmrok, Sofia przytuliła się do swojej starszej siostry, trzymając w rączkach miękkiej i ciepłej mech. Zasnęła. Śniła o wspaniałej zabawie, o biegach na dróżce, wspinaczce – kto szybciej – na czubek dzwoneczka, o pysznym śniadaniu i orzeźwiającej kropli rosy. W swoim śnie ubrana była w sukienkę z nici pajęczej, lekkiej i zwiewnej, w której zaczęła tańczyć z innymi mrówkami, żukami i biedronkami. Konik polny przygrywał im na skrzypcach. Sen był tak piękny, że uśmiechała się bezwiednie. Nocą księżyc zaglądał przez maleńkie szpary w mrowisku, oświetlając korytarze. Nastął poranek. Zefirek zaczął krążyć leciutko po całym mrowisku, dostarczając tlenu w każdy zakątek domu. Sofia obudziła się wcześniej, wypoczęta i radosna, czując miłość.

Zając Wojtuś

Dawno, dawno temu żył zając Wojtek. Biegał po polu, zjadał listki młodego mleczu, żdźbła traw i pyszną kwitnącą na biało koniczynę. Szukał też cztero- listnej, wiedząc, że przynosi ona szczęście. A było mu ono bardzo potrzebne,

ponieważ trwała wojna. Gdy nadlatywał wielki samolot, który groźnie warczał, zajączek spieszenie uciekał do lasu. Bał się spadających bomb, które mogły zrobić mu krzywdę. Jednego razu skrył się w gałęziach derenia, gdzie mógł ochłonąć i odpocząć. Otworzył oczy. Obok był drugi zajączek, tak samo wystraszony jak on. Przedstawił się. Miał na imię Boyko. Bomby spadające na pole koniczyny utworzyły ogromne leje i wyrwy. Zewsząd słychać było wybuchy i strzały. Wojtek i Boyko podeszli bliżej skraju lasu. Zobaczyli na polnej drodze czołgi i samochody pełne żołnierzy. Serca zajączków bardzo szybko biły: bum, bum, bum! Nigdy wcześniej nie byli świadkami takich wydarzeń. Na polanie kwitły kwiaty, śpiewały sikorki, na błękitnym niebie było słychać i widać sło-wiki. Słońce ciepło otulało swoimi promieniami las, polanę i... żołnierzy. Ale Wojtek i Boyko byli smutni. Zdecydowali się pobiec w głąb lasu, jak najdalej, z nadzieją, że tam będzie spokojniej. Po drodze spotkali lisa, ślimaka i jeża. Wszyscy pytali: „Co się dzieje – czy to wojna? Kiedy zakończą się strzały i niszczenie dojrzałych łanów zbóż?”

Mimo trudnego czasu zajączkom wystarczało jedzenia, trawy i wody z leśnego strumyka, w którym płynęła ona spokojnie i dostojnie. Na jego brzegu rosły niezapominajki. Nastąpiła cisza, jakby czas się zatrzymał. Zapadła noc. Zajączki przytuliły się do siebie, zrobiło się im ciepło i zasnęły. Nazajutrz obudziła ich kukułka. „Kuku, kuku”. Zjadły śniadanie, po czym zaczęły bawić się w berka i w chowanego. Z radością uśmiechały się do siebie, bo gdy ma się przyjaciela, świat wydaje się lepszy, pogodniejszy i bardziej bezpieczny. Oj! Znow usłyszały warkot samolotów. Ich radość prysnęła jak bańka mydlana. Zajączki miały w sobie różne emocje. Radość mieszała się ze strachem i smutkiem.

Pewnego dnia nad brzegiem strumienia spotkały niedźwiedzia Miodka. Opowiadał im, jak to było wcześniej, przed wojną. Mówił, że kiedy się urodził, była zima. Pił mleko mamy, rósł i tulił się do niej tak często, jak tylko chciał. Mieszkał w gawrze. Latem, gdy było bardzo ciepło, przychodził często do tego strumienia, żeby się ochłodzić, słuchając przy tym śpiewu ptaków i podziwiając kolorowe motyle. Wtedy nic nie zakłócało jego spokoju. Teraz jest dorosłym niedźwiedziem i niczego się nie boi. Jedynie ludzie ze strzelbami wywołują u niego strach. Zresztą, ci ludzie sieją strach pośród wszystkich, zarówno ludzi, jak i zwierząt.

Mijały dni i miesiące. Zajączki Wojtek i Boyko dorastały. Niedźwiedź Miodek został z nimi. Przy nim czuły się bezpiecznie. Do dziś rozmawiają każdego wieczora o tym, jak dbać o strumyk, żeby był czysty, w jaki sposób budować schronienie, patrząc z nadzieją w przyszłość – jak wojna się zakończy, to znow będzie pięknie. Gdy zapadał zmrok, wspólnie spali w jednej gawrze przytuleni mocno do siebie. Każdego dnia mieli nadzieję, że gdy się obudzą, wojny już nie

będzie, zaświeci słońce i będzie radośnie. Tak bardzo chcieli, aby na świecie panował pokój, szczególnie w ich kraju, który był bardzo zniszczony atakami najeźdźcy.

References

- Bukowiecka-Górny, E. (2023). *Sytuacja polskich placówek oświatowych w związku z wojną w Ukrainie*. Oficyna LEX.
- Fazlagić, J. (2023). *Kompedium Dyrektor Szkoły*. Oficyna LEX.
<https://e-oswiata.oficynalex.pl/app/index.php?m=kdp> (dostęp: 18.01.2023).
<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka> (dostęp: 18.01.2023).
<https://www.ore.edu.pl/> (dostęp: 18.01.2023).
- Linda, W. (2023). *Pomoc nauczyciela dla uczniów z Ukrainy*. Oficyna LEX.
- Oficyna LEX. (2022). Profesjonalne Zarządzanie w Oświacie. *Biuletyn Dyrektora Szkoły i Placówki Oświatowej*, 11(22).
- Oficyna LEX. (2023). Profesjonalne Zarządzanie w Oświacie. *Biuletyn Dyrektora Szkoły i Placówki Oświatowej*, 1(23).
- Prudło, K. (2022). *Praca nauczyciela z dziećmi ukraińskimi*. Instagram@matka.pedagog